

Gezien en gelezen

■ Jan Jacobs

Ir. J.W.J. Jacobs is promovendus bij de Universiteit Twente en redactielid van EXAMENS. E-mail: j.w.j.jacobs@utwente.nl

Toetsen in verbinding

Perspectieven en praktijkvoorbeelden voor het hoger onderwijs.

Antoinette van Berkel en Dominique Sluijsmans (red.) (2026). Telos Uitgevers.

Gezien en gelezen behandelt deze keer het nieuwe boek 'Toetsen in verbinding' dat op 17 maart 2026 gelanceerd is op het congres Toetsen en Examineren in het hoger onderwijs met

een keynote van Dominique Sluijsmans. Haar keynote-presentatie heeft Dominique gedeeld op LinkedIn met een beknopte samenvatting.

In de introductie van het boek en in de keynote roepen de redacteurs Antoinette van Berkel en Dominique Sluijsmans op tot vertragen en nadenken om vanuit een door docenten en studenten gedragen curriculum tot goed toetsen te kunnen komen.

In het citaat van Erik Mazur op de eerste pagina, het voorwoord van Arnold Jonk als voorzitter van de Nederlands-Vlaamse Accreditatieorganisatie NVAO, de introductie van de redacteurs en de negen hoofdstukken van een grote groep auteurs is 'we' de enige aanduiding voor de actoren in dit boek. En 'we' gaat systematisch verder dan de individuele docent en haar of zijn student omdat de visie in elk deel van het boek gaat over het volledige team, alle studenten en betrokkenen bij het onderwijs.

Het citaat van Erik Mazur (2017) op de openingspagina luidt: 'We must rethink assessment. If we fail, we will continue to educate the followers of yesterday instead of the leaders of tomorrow'.

Arnold Jonk citeert in het voorwoord socioloog Etienne Wenger: 'Learning is fundamentally a

social phenomenon'. Dat geldt volgens Jonk ook voor leren over toetsing. 'Goede toetspraktijken ontwikkel je samen. In verbinding.'

Volgens de redacteurs draait studeren 'niet alleen om het volgen van vakken binnen een beroepsgerichte of academische opleiding, maar ook om een persoonlijk leerproces, met alle uitdagingen en worstelingen die dat in deze tijd met zich meebrengt.' Toetsen horen bij studeren mits die toetsen voldoende samenhang hebben met verwacht werk of gedrag. Toetsen mogen niet leiden tot een aanpak van 'weten, zweten en weer vergeten'. Cijfers staan niet centraal; het gaat bij studeren primair om het ontwikkelen van zelfinzicht, vakmanschap en een onderzoekende houding. De auteurs zien 'Toetsen' vooral als werkwoord, niet als instrument. Goed toetsen is een zorgvuldig ingericht proces; de gekozen vorm van informatieverzameling is slechts één schakel op weg naar een weloverwogen beslissing waarbij de auteurs zich realiseren dat perfect toetsen niet bestaat. De auteurs richten zich met dit boek op iedereen in het hoger onderwijs die op zoek zijn toetsen leergericht en in verbinding vorm te geven binnen een curriculum, rekening houdend met snelle ontwikkelingen in onderwijs en samenleving.

Toetsen in verbinding krijgt in het boek meerdere verbindingsvoorbeelden. Toetsen in verbinding met een doordacht curriculum. Toetsen als verbinding tussen leren in en van de praktijk. Digitaal toetsen als didactisch leerinstrument met de inzet van Artificial Intelligence in toetsing. De prestaties voor toetsen in een toetsprogramma onderling compenseren zodat toetsen studenten stimuleren om regelmatig te studeren. Toetsen als leermomenten binnen programmatisch onderwijs in werkplaatsen. Comparatief beoordelen als versterker voor transparant onderwijs en actief leren. De persoonlijke inbreng van een student bij de toetsing op het eindniveau. Hoe je samen (studenten onderling) blijft leren van feedback? Taal als instrument, als studentcompetentie

en docentcompetentie bij toetsing. Student als bondgenoot in toetsing. Interprofessioneel toetsen ontwerpen. Toetsing in uitdagend onderwijs voor professionals in het kader van bij- en omscholing. De pro-actieve examencommissie in verbinding met onderwijs en toetsing.

Bij een curriculum hoort een gestructureerd toetsprogramma wat studenten helder maakt wat wanneer getoetst wordt met welk doel. In de praktijk besteden opleidingen veel tijd aan toetsen voor selectie en certificering. Voor studenten is juist het didactisch toetsen tijdens en tussen lessen van wezenlijk belang voor hun leerproces. Hoe eerder studenten begrijpen wat er van hen wordt verwacht, hoe beter ze hun leerproces kunnen sturen.

Goed onderwijs en verbindend toetsen begint bij vakbewame docenten, die ruimte, tijd, rust en veiligheid ervaren om zich te blijven bekwamen in didactiek, toetsing en curriculumontwerp. Dat vraagt evenwichtig en koersvast onderwijskundig leiderschap in de schoolorganisatie.

In dit boek stellen auteurs voor om de tijd te nemen fatsoenlijk wetenschappelijk onderzoek te doen naar het gebruik van AI in onderwijs en toetsing. Het blijft een gemiste kans dat docenten studenten dingen laten doen waarbij docenten de diagnostische informatie over voortgang van studenten op leerdoelen niet verzamelen om het leren te sturen. Het onderwijsteam kan bij het ontwerp van onderwijs en toets bij elke vraag die je stelt een indeling maken naar kennis van een conceptueel begrip, naar de vaardigheid van het uitvoeren van een analyse en de toepassing ervan.

Willen we in een opleiding betrouwbare uitspraken kunnen doen over de beheersing door studenten van vereiste competenties, zijn prestaties in authentieke situaties nodig waarbij studenten hun acties uitvoeren en uitleggen waarom ze wat gedaan hebben. Door docenten in paren de prestaties te laten waarnemen,

beoordelen en daarop feedback te laten geven, ontvangen studenten betrouwbare oordelen en waardevolle feedback. Dit systeem van comparatief beoordelen kent een holistische aanpak en biedt de mogelijkheid om de paren docenten onderling te vergelijken, nader te trainen en af te stemmen op de standaard van het opleidingsteam.

In de epiloog reflecteren de auteurs op de inhoud van het boek. Toetsen worden pas werkelijk betekenisvol wanneer het toetsen in verbinding staat met het leren van studenten en met hun ontwikkeling tot professional. Toetsen is een krachtige manier om inzicht te krijgen in wie onze studenten zijn, hoe zij leren, en hoe hun persoonlijke professionele ontwikkeling vorm krijgt tijdens de opleiding. De

beroepsgerichte aanpak van toetsen richt zich op de vorming en ontwikkeling tot professional en stimuleert leren. De instrumentele aanpak van toetsen en beoordelen voor controle en externe verantwoording leidt tot het berekend leren voor de toets in plaats van voor het beroep.

Toetsen in verbinding vraagt om voortdurend opnieuw kijken, luisteren, vragen stellen en samen verkennen door docenten in teamverband. Dat vraagt blijvende aandacht in de organisatie voor docentprofessionalisering. De auteurs nodigen lezers uit om samen verder te werken, te denken, te bevragen en te leren over toetsen met verbinding als sleutelwoord.

Hier sluit ik me graag bij aan. ■

Gesignaleerd

A Practical, Scalable Template for Oral Exams

July 16, 2026, by Daniel F. Chambliss

Yes, it can be done, even in classes with dozens of students.

Ever since the public debut of ChatGPT in 2023, some thoughtful proposals have been offered for using oral examinations to successfully counter the illegitimate use of AI by college students. After all, it's hard to cheat in an oral exam; the professor is sitting right there, looking at you. And oral exams also increase student engagement, support the development of speaking skills and perhaps foster a deeper commitment to learning the material.

Lees verder op: <https://www.insidehighered.com/opinion/career-advice/teaching/2026/07/16/practical-scalable-template-oral-exams-opinion>